Decàleg per uns entorns escolars segurs i saludables

Grup de Treball de Salut Mediambiental de la Societat Catalana de Pediatria

Societat Catalana de Pediatria

Autors
Elena Codina[1,2], Mònica Ubalde[3] , Meritxell Zapater[1,4], Sheila Iglesias[1,5], Ferran Campillo i López[1,6]
[1] Grup de Treball de Salut Mediambiental, Societat Catalana de Pediatria.
[2] Servei de Pediatria i Nefrologia Pediàtrica. Referent de Salut Mediambiental Maternoinfantil. Hospital Sant Joan de Déu, Esplugues de Llobregat.
[3] Postdoctoral Researcher, Iniciativa de Planificació Urbana, Medi Ambient i Salut de l'ISGlobal.
[4] Equip Pediàtric Territorial d'Horta/ Carmel/St. Rafael. Gerència Territorial de Barcelona. Institut Català de la Salut
[5] Pediatria dels Pirineus, Alt Urgell.
[6] Unitat de Salut Mediambiental Pediàtrica (PEHSU), Equip Pediàtric Territorial de la Garrotxa, Fundació Hospital d'Olot i Comarcal de la Garrotxa.

Revisors Grup de Salut Mediambiental de la Societat Catalana de Pediatria
• Anna Gatell, pediatra, Equip Pediàtric Territorial del Garraf. Institut Català de la Salut. Presidenta de la Societat Catalana de Pediatria.
• Anna Teixidó, pediatra, CAP Vallcarca-Sant Gervasi.
• Paula Sol, Clinical Research Fellow, Biomedical Data Science Team. Institut de Salut Global (ISGlobal).
• Òscar García-Algar, Cap de Servei de Neonatologia Hospital Clínic- Maternitat
• Ana Maria López Remacha, metgessa CAP Tossa de Mar
• Adriana Giuliano, pediatra i nefròloga pediàtrica a l'Hospital Mútua de Terrassa

Col•laboradors externs
• Carolyn Daher, Mireia Gascon, Jordi Sunyer i Mark Nieuwenhuijsen:
Iniciativa de Planificació Urbana, Medi Ambient i Salut de l'ISGlobal.
• Quique Bassat: ICREA Research Professor. Pediatre de l'Hospital Sant Joan de Déu.
Responsable del Programa de Malària d'ISGlobal.
· Disseny gràfic: Lídia Aldomà

Citar com:
Codina E, Ubalde M, Zapater M, Iglesias S, Campillo i López F.
Decàleg per uns entorns escolars segurs i saludables.
Barcelona: Grup de Treball de Salut Mediambiental,
Societat Catalana de Pediatria; 2023

Societat Catalana de Pediatria

Decàleg per uns entorns escolars segurs i saludables

Grup de Treball de Salut Mediambiental de la Societat Catalana de Pediatria

Els infants tenen unes característiques físiques, conductuals i biològiques que els fan especialment vulnerables als contaminants i altres factors mediambientals de risc. Els nens i les nenes no són "adults petits": presenten una immaduresa generalitzada, un desenvolupament neuropsicològic i cognitiu en evolució constant, una menor estatura que els fa respirar contaminants de l'aire que es concentren al voltant del metre d'alçada i per si no fora poc, no poden decidir sobre l'entorn on viuen. L'exposició a la contaminació atmosfèrica relacionada amb el trànsit motoritzat es relaciona amb múltiples impactes en salut - ja des de l'època prenatal- com el retard en el desenvolupament cognitiu, afecció de vies respiratòries superiors, augment de pneumònies, alteracions en el sistema endocrí, relació amb el càncer infantil o l'asma, actualment una de les malalties cròniques més freqüents en infants i adolescents. Els accidents de trànsit són una de les principals causes de mort prematura en infants i joves al nostre país. La superfície urbana dedicada al trànsit motoritzat ocupa prop del 60-70% de l'espai públic, majoritàriament asfaltat, que contribueix a l'efecte *illa de calor,* arracona espais protectors de la salut com les zones verdes i blaves, i no promou una mobilitat activa. L'entorn on la infància viu, creix, aprèn i juga té una gran repercussió a totes les esferes de la seva salut.

Per aquests motius, des del Grup de Treball de Salut Mediambiental de la Societat Catalana de Pediatria instem a l'administració (en general i a la local en particular), i als responsables en planificació urbana, mobilitat, salut i educació, a portar a terme accions urgents en 3 grans eixos interconnectats:

- Reducció de la contaminació, atmosfèrica i acústica, i l'accidentalitat relacionada amb el trànsit.
- Foment de la mobilitat activa per al desplaçament als centres educatius.
- Augmentar el contacte amb la natura.

Societat Catalana de Pediatria

Com a pediatres que ens ocupem i ens preocupem per la salut dels infants, reivindiquem aquest Decàleg per uns entorns escolars segurs i saludables:

Societat Catalana de Pediatria

1

Pacificar el trànsit en els entorns escolars, prioritzant la peatonalització i la restricció del trànsit motoritzat, així com promoure un canvi generalitzat cap al model de “Ciutat 30” per reduir de manera efectiva la velocitat del trànsit a tot el viari urbà.

Societat Catalana de Pediatria

2

Creació de camins escolars i carrils bici amples i segregats per tal d'afavorir la mobilitat escolar activa i promoure l'arribada al centre educatiu i la sortida de manera autònoma i segura.

Societat Catalana de Pediatria

3

Prioritzar la proximitat al centre escolar com a criteri bàsic de l'àrea escolar, en benefici de la infància i de tota la comunitat per tal de disminuir el nombre de desplaçaments motoritzats diaris i promoure la mobilitat activa.

Societat Catalana de Pediatria

4

Substituir aparcaments per a cotxes dels carrers contigus als centres educatius per aparcaments per a bicicletes, patinets i zones d'espera, de trobada i joc a l'espai públic amb arbrat, vegetació i aigua, així com crear pàrquings de bicicletes i patinets a dins dels centres educatius.

Recomanem la utilització d'autobusos elèctrics en les línies escolars.

Societat Catalana de Pediatria

5

Monitorar les aules: instal·lar sensors de qualitat de l'aire i acústica com una eina pedagògica i de millora de la salut. Els valors de referència que motivaran mesures correctores seran els de l'Organització Mundial de la Salut.

Societat Catalana de Pediatria

6

Naturalitzar els patis escolars i els entorns escolars amb arbrat i plantes que contribueixin a millorar la qualitat ambiental proporcionant ombra, frescor i color a aquests espais, i mitiguin l'efecte illa de calor (refugis climàtics). Aplicar principis de resiliència arquitectònica i urbana per adaptar l'escola i el seu entorn al canvi climàtic.

Societat Catalana de Pediatria

7

Realització de l'activitat lectiva i no lectiva a l'aire lliure sempre que sigui possible (traslladar l'aula a entorns naturals propers al centre educatiu com a mínim un cop a la setmana).

Societat Catalana de Pediatria

8

Posada en marxa d'iniciatives com la d'"Entorns sense fum" o "Classe sense fum" per afavorir l'eliminació de l'exposició al fum ambiental del tabac als entorns immediats dels centres educatius i prevenir el tabaquisme abans de l'adolescència, així com treballar en activitats preventives a l'àmbit del consum d'alcohol i altres drogues.

Societat Catalana de Pediatria

9

Establir plans de salut mediambiental escolar per a cada centre, amb un diagnòstic escolar i amb la participació de tota la comunitat educativa i incorporant la salut mediambiental al currículum escolar.

Societat Catalana de Pediatria

10

Incloure experts i afectats en les decisions en relació amb la mobilitat i els entorns escolars segurs i saludables i integrar-les en la redacció dels POUM (Plans d'Ordenació Urbanística Municipal) i els PMUS (Plans de Mobilitat Urbana Sostenible).

Societat Catalana de Pediatria

Mitjançant aquestes accions volem aconseguir unes condicions equitatives, saludables i segures al voltant de tots els centres escolars amb la finalitat de promoure un present que garanteixi el millor futur per la nostra infància, afavorint el seu desenvolupament i preservant la seva salut.

Societat Catalana de Pediatria

Bibliografia:

- *Ortega-García, J. A., Tellerías, L., Ferrís-Tortajada, J., Boldo, E., Campillo-López, F., van den Hazel, P., Cortes-Arancibia, S., Ramis, R., Gaioli, M., Monroy-Torres, R., Farias-Guardia, C., Borras, M., Yohannessen, K., García-Noriega-Fernández, M., Cárceles-Álvarez, A., Jaimes-Vega, D. C., Cordero-Rizo, M., López-Hernández, F., & Claudio, L. (2019). Amenazas, desafíos y oportunidades para la salud medioambiental pediátrica en Europa, América Latina y el Caribe. Anales de Pediatría, 90(2), 124.e1-124.e11. https://doi.org/10.1016/j.anpedi.2018.11.015*
- *Campillo i López, F. (2022). Es la hora de la pediatría planetaria. Anales de Pediatría, 96(3), 177–178. https://doi.org/10.1016/j.anpedi.2021.11.007*
- *Landrigan, P. J., Fuller, R., Fisher, S., Suk, W. A., Sly, P., Chiles, T. C., & Bose-O'Reilly, S. (2019). Pollution and children's health. Science of The Total Environment, 650, 2389–2394. https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.09.375*
- *Sunyer J, Esnaola M, Alvarez-Pedrerol M, Forns J, Rivas I, et al. (2015) Association between Traffic-Related Air Pollution in Schools and Cognitive Development in Primary School Children: A Prospective Cohort Study. PLOS Medicine 12(3): e1001792. https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1001792*
- *Iglesias S, Codina E, Campillo i López F. Pedalem cap a l'escola. Barcelona: Grup de Treball de Salut Mediambiental, Societat Catalana de Pediatria; 2022. Disponible a: https://docs.academia.cat/i1043549*
- *Nieuwenhuijsen M., Daher C., Valls I., Garcia-Vaz C. La contaminación atmosférica y la infancia – Protejamos a nuestra futura generación con mejores directrices sobre la calidad del aire ambiente. Barcelona, ISGlobal; Juny 2023. Disponible a: https://www.isglobal.org/-/air-pollution-and-children-key-facts*

Ho recomana:

Societat Catalana de Pediatria

Col·labora:

ISGlobal Institut de Salut Global Barcelona